

TA’LIM TIZIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH ISTIQBOLLARI

Xidirova Noila Boymurotovna
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti
Kompyuter tizimlari kafedrası o‘qituvchisi
noila_xidirova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14195284>

Oromova Shodiyona Sodiq Qizi
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti talabasi
oromovashodiyona81@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14195284>

Otajonova Kamila Rajabboyevna
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti talabasi
kamilaotazonova147@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14195284>

Annotatsiya: Bugungi kunda raqamli texnologiyalar ta’lim tizimida innovatsion o‘zgarishlarni amalga oshirishda muhim rol o‘ynamoqda. Ushbu maqolada ta’lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo‘llashning istiqbollari va uning ta’lim jarayoniga ta’siri tahlil qilinadi. Maqolada, asosan, ta’limda raqamli vositalarning samarali qo‘llanilishi va raqamli o‘quv materiallari orqali ta’lim sifatini oshirish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalarning ta’limda individual yondashuvni amalga oshirish, o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash, shuningdek, o‘qituvchilar va talabalar o‘rtasidagi muloqotni mustahkamlashdagi ahamiyati muhokama qilinadi. Maqola, raqamli texnologiyalarning ta’lim tizimida joriy etilishi bilan yuzaga keladigan yangi imkoniyatlar va bu jarayonda uchraydigan qiyinchiliklar to‘g‘risida ham fikr yuritadi.

Kalit so‘zlar: Raqamli texnologiyalar, axborot, ta’lim tizimi, o‘quvchi, sun’iy intellekt.

Kirish

Raqamli texnologiyalar (inglizcha: Digital technology) — signallarni uzluksiz spektr shaklida emas, balki analog darajadagi diskret diapazonlarda ko‘rsatishga asoslangan texnologiyalar. Raqamli protsessor topologiyasi. Bugungi kunda raqamli texnologiya va sun’iy intellektlar hayotning barcha jabhalarida faol qo‘llanilmoqda. Davlat boshqaruvi, iqtisod, bank, xizmat ko‘rsatish sohalarda bo‘lganidek, ta’lim tizimining ham tez sur’atlarda rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Yurtimizdagi barcha fuqarolar, erkag-u ayol, yosh-u qari, hammaning ongida raqamli texnologiyalar orqali barcha muammolarni hal qilish mumkin degan fikr shakllanmoqda. Yurtboshimiz ta’kidlaganlaridek: “Taraqqiyotga erishish uchun raqamli bilimlar va zamonaviy axborot texnologiyalarini egallashimiz zarur va shart. Bu bizga yuksalishning eng qisqa yo‘lidan borish imkoniyatini beradi”. [1] Bularni inobatga olgan holda bugungi kunda yurtimizda barcha sohalarda zamonaviy

“Raqamli iqtisodiyot va sun’iy intellekt texnologiyalarining jamiyat rivojlanishidagi ahamiyati” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya 2024-yil 22-noyabr, Toshkent, O‘zbekiston

texnologiyalardan, ayniqsa ta’limda sun’iy intellekt va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishga katta e’tibor berilmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5712-sonli Farmonida ”PISA“ (The Programme for International Student Assessment) o‘quvchilarni baholash xalqaro dasturi reytingida O‘zbekistonning 2021 yilda birinchi 70 talikka, 2025 yilda esa 60 talikka, 2030 yilga kelib esa, birinchi 30 ta ilg‘or mamlakatlar qatoriga kiritish ko‘zda tutilgan[2]. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Xalq ta’limi tizimida ta’lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaroriga asosan O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta’lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi qoshida “Ta’lim sifatini baholash bo‘yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish Milliy markazi” tashkil etildi[3]. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Sun’iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida” qarori, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Raqamli texnologiyalar va suniy intellektni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot instituti faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi qarorlari ham qabul qilindi. O‘zbekiston Respublikasining raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish dasturida ta’lim tizimi uchun kadrlar tayyorlash masalasi asosiy omillardan biri sifatida kiritilgan. U inson resurslari va ta’limning quyidagi asosiy yo‘nalishlarini belgilaydi.

- texnologiya bo‘yicha shaxsan ta’lim berish;
- mazkur yo‘nalishlar bo‘yicha chuqur bilimga ega mutaxassislar tayyorlanishi mumkin bo‘lgan ta’lim tizimini yaratish;
- oliy ta’lim muassasalarida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash;
- raqamli iqtisodiyotni har tomonlama o‘rganish uchun zarur bo‘lgan zamonaviy ilmiy va amaliy adabiyotlarni yaratish;
- mehnat bozori mexanizmlarini ishlab chiqish;
- elektron platforma texnologiyalaridan foydalangan holda iqtisodiyotning turli tarmoqlarida milliy ekotizimlarni yaratish.

Bugungi kunda biror davlatning barqaror rivojlanishi o‘sha davlatda ta’lim tizimining yuqori darajada rivojlanganligi bilan belgilanadi. Axborot texnologiyalari umumiy bilimlarni tarqatish uchun paydo bo‘ldi va bugun ta’lim islohotlarining asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylandi. Mobil qurilmalar, aqlli doskalar, planshetlar, noutbuklar, simulyatsiyalar, dinamik vizualizatsiya va virtual laboratoriyalar kabi yangi texnologiyalar yordamida o‘qitish vositalarining joriy etilishi ta’lim muassasalarida ta’lim sifatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Maktabgacha ta’lim muassasalarida raqamlashtirish borasida YUNISEF tomonidan O‘zbekistondagi maktabgacha ta’lim sohasini rivojlantirish uchun “Learning passport” nomli raqamli ta’lim platformasini yaratish, O‘zbekistondagi Yaponiya JICA vakolatxonasi tomonidan “O‘zbekistonda alohida parvarishga muhtoj bolalar bilan ishlaydigan pedagog kadrlarning malakasini oshirish bo‘yicha” loyihasi, Koreya-O‘zbekiston biznes assosiyasi tomonidan maktabgacha ta’lim tizimi uchun yaratilayotgan “EDU LINK” axborot tizimi loyihasi kabi ishlar amalga oshirildi. Bu esa raqamli texnologiyalardan faqat oliy o‘quv yurtlarida emas balki ta’lim tizimining istalgan bosqichida foydalanish mumkin ekanligining isbotidir. Darslarda raqamli

texnologiyalardan foydalanish tarqatma materiallar va kitoblar uchun kamroq qog‘ozdan foydalanishning atrof-muhitga ta’siridan tortib, vaqtni tejash va tadqiqot qulayligigacha, raqamli o‘rganish xarajatlarni kamaytirish, resurslardan yaxshiroq foydalanish, barqarorlikni rag‘batlantirish orqali o‘qituvchilar uchun ta’sir doirasini kengaytirishning ajoyib usuli hisoblanadi. Bugungi kunda texnologiya zamonaviy hayot va jamiyatning ko‘plab jabhalarida keng tarqalgan va o‘zaro bog‘liqdir. Dunyoni qamrab olgan raqamli inqilob ta’lim sohasiga ham singib keta boshladi.

Ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalarni joriy etish samaradorligi o‘quvchilarning o‘rganish usullarini tez o‘zgartiradi va natijada texnologiya ta’limni yanada arzonroq va qulayroq qilish orqali uni yana yaxshilashi rejalashtirilmoqda. Hozirgi kunda talabalari darslarga tayyorgarlik va mustaqil tadqiqot ishlarini amalga oshirish davomida qog‘oz va qalamdan foydalanish o‘rniga, har xil turdagi taqdimot va loyihalarni yaratish orqali ta’lim jarayoniga yangiliklar olib kirishlari, og‘ir kitoblarni doimiy ravishda o‘zlari bilan olib yurmasdan, elektron kitoblardan foydalanishlari mumkin. Bu orqali ular qulaylikka erishishlari va oz vaqt davomida ko‘plab bilimlarni egallashlari mumkin. Sinf jadvallari, topshiriqlar jadvallari, ekskursiyalar, ma’ruzachilar tadbirlari, imtihonlar jadvallari yoki semestr tanaffuslarini ko‘rsatishimiz mumkin bo‘lgan onlayn sinf taqvimi talabalarga shunga mos ravishda vaqtlarini to‘g‘ri rejalashtirishga yordam beradi. Maktablarda an’anaviy darslar bugungi kun o‘quvchilarini o‘ziga jalb eta olmaydi, ularni tezroq baholashni va ko‘proq ishtirok etishlarini ta’minlay olmaydi. Raqamli ta’lim vositalari va texnologiyalari bu bo‘shliqni to‘ldiradi. Bu texnologiyalarning imkoniyatlari an’anaviy ta’lim metodologiyalari bilan qiyoslaganda tengsizdir. Smartfonlar va boshqa simsiz texnologiya qurilmalari keng omma orasida ommalashib borayotgan bir vaqtda, maktablar va ta’lim muassasalari texnologiyani sinfga joylashtirish orqali ulardan samarali foydalanishlari mantiqan. Darhaqiqat, bugungi texnologiyaning moslashuvchanligi, ularni o‘rganishning osonligi, juda ko‘p vaqt tejash imkonini berishi uning ommalashishiga sabab bo‘lmoqda. Zamonaviy axborot va kommunikatsiyalar texnologiyalar an’anaviy ta’limning o‘rnini bosmaydi, aksincha, uni to‘ldiradi, o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar uchun yangi imkoniyatlar yaratish, ta’minlash o‘quv materialini taqdim etish vositalarini tanlashda ijodkorlik erkinligi tomonidan shakllantirilgan ta’lim sifatining o‘sishiga pirovardida hissa qo‘shadi talabalarning bilim, ko‘nikma va malakalari sifati ortib boradi.

XULOSA:

Hozir biz hamma joyda raqamli texnologiyalarning foydalanish jarayonini ko‘ryapmiz va ta’lim ham bu yo‘nalishda to‘g‘ri yo‘ldan ketmoqda. O‘qituvchi zamon bilan hamnafas bo‘lib, zamonaviy gadjet va texnologiyalardan mohirona foydalanmoqda. Ushbu maqolada o‘qituvchilar o‘zlashtirishlari kerak bo‘lgan ba’zi raqamli texnologiyalar ro‘yxati keltirilgan. Aytishimiz kerakki elektron ta’lim an’anaviy ta’limni to‘liq almashtirmasligi kerak, balki uni to‘ldirishi kerak, chunki o‘qituvchi va talabalar o‘rtasidagi jonli muloqotni hech kim va hech narsa almashtira olmaydi. O‘qituvchi talabaning fikr-mulohazalariga ega bo‘lib, o‘qitish jarayonida o‘quv materialini yanada tushunarli va tushunarli qilib qayta tashkil qilishi mumkin. Elektron ta’limning o‘zi o‘quvchini tirik aql, bu holda o‘qituvchi tomonidan boshqariladigan tarzda moslashtira olmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- [1] O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning 2020 yil 24 yanvarda Oliy Majlisga yo‘llagan Murojaatnomasi. 2020 y.
- [2] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Xalq ta’limini boshqarish tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi farmoni. 2018-yil 5-sentabr. PF-5538
- [3] O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Xalq ta’limi tizimida ta’lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 997sonli qarori. 2018-yil 8-dekabr.
- [4] Бекмуродов, А., Тураев, Ш., Хасанов, Т., & Бозоров, Р. (2022). Социально-экономическое значение бедности и пути ее снижения: передовой зарубежный опыт и национальная практика. in Library, 22(2), 3-13.
- [5] Тўраев, Шавкат Шухратович. "СОЛИҚ ЮКИГА ОИД ИЛМИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ." Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” журналы 4 (2021): 324-335.
- [6] Тўраев, Шавкат Шухратович. "БЮДЖЕТ-СОЛИҚ СИЁСАТИНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ." INTERNATIONAL CONFERENCES. Vol. 1. No. 2. 2023.